

BREV FRA EN BOGELSKER

Om at vaske gamle Bøger.

Kjære Ven!

NATURLIGVIIS veed jeg ret vel, at mine Meddelelser om *Grolier*¹⁾ ere mangelfulde; men Du maa heller ikke stille alt for store Fordringer til En, der har seet saa lidt af disse Ting som jeg. Jeg har bestandig henviist Dig til Bøger, af hvilke Du kunde faae mere at vide, og Et og Andet har jeg med Forsæt ikke berørt, fordi jeg følte, at jeg her ikke havde fast Grund under Fødderne. Du savner saaledes Oplysning om, hvilket af de to beskrevne Grolier-Bind der er det ældste. Ja, jeg vilde antage, at Bindet om *Blondus*, paa hvilket der kun er anvendt glatte Stempler (*fers pleins, fers italiens*) er det ældste, og at Bindet om *Plautus* er yngre, endskjøndt denne Bog er nogle Aar ældre end hiin; men jeg vil ellers ikke gjerne ind paa Spørgsmaalet om den indbyrdes Alder af de forskjellige Mønstre paa Groliers Bind, thi man kan blive ganske forvirret, naar man læser, hvad Folk skrive herom. En Forfatter, der kalder sig Dr. F. B., mener²⁾, at de ældste Grolier-Bind ere de, som i Henseende til Anordning og Stempelformer slutte sig saa meget som muligt til de samtidige Maioli-Bind, der kun ere trykte med Buer, og saa sammenstiller han et Grolier-Bind om en *Polybius* fra 1530 og et Maioli-Bind om en Bog fra 1545³⁾. Dette Aarstal viser jo netop hen til disse Samleres senere Tid; idetmindste har jeg et Sted læst, at den yngste bekjendte Maioli-Bog skal være fra 1553, og det synes, som om Grolier heller ikke samlede meget ivrigt efter 1550. Det er klart, at en Bog ikke kan indbindes, før den er trykt; det er ogsaa klart, at en Bog kan have faaet sit nymodens smukke Bind mange, mange Aar efterat den var trykt; men det var vel heller ikke umuligt, at Grolier, naar han lod en Bog indbinde, som han nylig havde faaet, valgte et Mønster, der var ældre, fordi det passede til Bogens Format, eller fordi han fandt det smukt og nu fik Lyst til at see det engang igjen, maaskee udført paa Skind af en anden Farve end han tidligere havde seet det; thi trods al den Rigdom i Opfindelse, som de Gamle raadede over, tør man dog ikke troe, at de til ethvert Exemplar tænkte paa en ny Tegning. I BOUCHOT's *les Reliures d'art à la Bibliothèque Nationale* afbildes Pl. XXIV et Grolier-Bind i Geoffroy Tory's Stil; der siges rigtignok ikke (*Notices des Planches* S. IX), at det er tegnet af denne Kunstner; men hvis det er Meningen,

¹⁾ Forening for Boghaandværk. Aarsskrift 1890, S. 35—54. — Tidsskrift for Kunstindustri. 6. Aarg. 1890, S. 183—197. ²⁾ Monatsschrift für Buchbinderei und verwandte Gewerbe. I. Bd. 1890, S. 57. ³⁾ Samme Bog, S. 4.

kan Tegningen i alt Fald ikke være bestemt til denne Bog; thi da den blev trykt (1559), havde Tory allerede ligget mere end tyve Aar i sin Grav. I Leipzigs Kunstgewerbemuseum opbevares et Exemplar af *Hypnerotomachia Poliphili* (Venedig 1499) med et meget smukt Bind, der paa Midten bærer Kong Henrik II's Mærke og paa Foden Maiolis Navn; i Düsseldorfs Museum findes et ganske lignende Bind med Henrik II's Mærke og Groliers Navn¹⁾. Hvem der har ladet disse Bind gjøre, er mig ikke ganske klart; men den samme Tegning er benyttet idetmindste een Gang endnu, nemlig til Groliers Exemplar af *M. Ant. Nattæ de Deo Libri XV*²⁾; kun er den her blot indfattet af en enkelt og en dobbelt Linie, medens Bindet om *Hypnerotomachien* har en temmelig sammensat Ramme. Forstaaer jeg Paul Adam ret, saa mener han, at hine to Bind ere forholdsviis ældre, og at Kongens Mærke senere er tilføjet; men Nattas Bog er fra 1559, og Bindet er saaledes afgjort fra Groliers sidste Tid.

Naar Du betænker dette, forstaaer Du vist let, at jeg ikke gjerne vil udtale nogen Mening om disse Enkeltheder — jeg vil meget hellere tale om den anden Sag, som ligger Dig paa Hjerte. Den gamle Bog, som Du sendte mig til Eftersyn, og som jeg hermed sender Dig tilbage, er rigtignok ikke meget smuk, eller rettere sagt, den er i en temmelig miserabel Forfættelse: den er bleven meget læst, der er spildt Blæk og Andet paa den, den har i lang Tid maattet friste Livet uden Bind, kun beklædt med et gammelt blaat Omslag; og dog troer jeg, at den kunde blive, om end ikke noget smukt Exemplar, saa dog et særdeles anstændigt — Du maa jo betænke, at der neppe saa snart bliver tilbudt Dig et andet. Naturligviis kan Du indtil videre gemme Bogen, som den er; saaledes vilde vel de Fleste gjøre, og Bogen er, som fast alle dens Samtidige, af holdbart Papir: har den udholdt hvad der i gamle Dage er blevet budt den, kan den sikkert endnu en Stund friste sin beskedne Tilværelse og overleve baade Dig og mig. For saa vidt kan Du være ganske rolig; men hvad mig angaaer, saa er en gammel skiden Bog mig en Vederstyggelighed. Jeg har sagtens adskillige; men de ligge under Laas og Lukke, saa at intet pænt Menneske faaer dem at see, og Meningen er, at de, naar jeg faaer Tid og Leilighed, skulle blive nye og bedre Bøger. Du har neppe nogen Forestilling om, hvad der kan gjøres for en gammel Bog. Jeg læste for kort Tid siden om en Mand ved Navn *James Kew*, der boer i London og driver Rensning og Istandsættelse af gamle Bøger som Næringsvei³⁾. Han skal være udmærket dygtig i sit Fag; engang arbeidede han flere Maaneder i *Public Record Office* for at istandsætte *the Doomsday Books*, som naturligviis ikke maatte komme ud af Huset, og siden ere mangfoldige Sjeldenheder gaede igjennem hans Hænder. Hans lille Værksted er fyldt med Stykker af gamle Bøger, Kort og Papir af enhver Art. En Anden vilde betænke sig paa at give en Krone for hele Boutiken, men for ham ere disse gamle Pjalter særdeles værdifulde; thi herimellem

¹⁾ *Paul Adam*, der Bucheinband. Lpz. 1890, S. 206—208. ²⁾ *Marius Michel*, la Reliure Française. Paris 1880, Pl. II. ³⁾ *The British Bookmaker*. Vol. VI. Nr. 68. 1893, S. 173—175.

kan han finde Stumper af næsten ethvert tænkeligt Slags Papir til at erstatte afrevne Hjørner og deslige. Stundom er en gammel Bog, som betroes ham, paa nogle Steder aldeles haabløst plettet og ødelagt; da finder han maaskee nogle Blade af den samme Bog, og saa kan jo Alt gøres godt; (det kasserede Blad bliver naturligviis ikke tilintetgjort, thi det kan mulig komme til Nytte en anden Gang). At han veed Raad for alle Slags Pletter, følger af sig selv, og at han bliver godt betalt, følger vel ogsaa af sig selv; thi der behøves megen Taalmodighed og Nøiagtighed for at udføre dette Arbeide saaledes, som hans forvænte Kunder uden Tvivl forlange det. I Frankrig findes vist ogsaa saadanne Specialister, og de kunne naturligviis blot leve i Lande, hvor der er mange rige Bogelskere, som ikke spørge om Prisen for hvad de finde smukt og godt. Kun en enkelt Gang har jeg seet angivet, hvad sligt Arbeide koster: den bekjendte Bogsamler Libri havde et Exemplar af BOCCACCIO's *Decameron*, en gammel, meget sjelden Udgave, som skal være trykt i et Florentinsk Nonnekloster; for Vaskningen (*le lavage*) af denne Bog betalte han 150 Fr., og 15 Blade, som manglede i Exemplaret, bleve facsimilerede af en engelsk Kalligraf ved Navn Harris; hans Regning løb op til 900 Fr.¹⁾

Saadanne Priser kunne vi ikke betale; derfor maa hertilands, tænker jeg, Enhver hjælpe sig selv, og er man udrustet med et godt Maal af Taalmodighed og med en Haand, som paa een Gang er let og fast, kan man virkelig udrette ikke saa lidt. Jeg har vasket adskillige gamle Bøger; at mit Arbeide ikke taaler nogen Sammenligning med James Kew's, det bekymrer mig aldeles ikke; jeg kan jo dog aldrig tænke paa at opnaae den Erfaring og Øvelse, som en saadan Mand har, og da jeg kun har en almindelig Stue til min Raadighed, ikke noget ordentligt Værksted, kan jeg ikke indlade mig paa kemiske Operationer, som kræve Plads og særegne Indretninger. Jeg kan blot arbejde i det Smaa, og det, jeg nu vil meddele Dig, er kun hvad jeg selv har prøvet. Jeg har naturligviis lagt vel Mærke til ethvert godt Raad, som jeg har fundet hist og her i Bøger f. Ex. i ROUYRE's *Connaissances nécessaires à un Bibliophile* (jeg kjender kun den anden Udgave, *Paris 1878*; om der staaer mere i de nyere, veed jeg ikke); Et og Andet har jeg lært af F. R. GREVE's *Om Restauration af Malerier, samt en kortfattet Anviisning til at rense Kobberstik o. d. l. Roeskilde 1855*, og saa har jeg for Resten prøvet mig frem og søgt at gjøre mine Ting saa godt jeg kunde.

Og nu skal Du høre, hvorledes jeg behandler en Bog, der er i den Forfatning som den før omtalte.

Først blader jeg Bogen igjennem, mærker mig de Steder, som især ere snavsede, skjærer omhyggeligt alle de Traade over, hvormed den er heftet, og deler den derefter i Læg af passende Størrelse f. Ex. 5—6 Ark. Naar jeg nu en Dag er Herre over nogle Timer, lægger jeg et saadant Læg i et fladt Fad, skjenker kogende Vand derpaa og sørger ved en lille Vægt (en glat Steen eller deslige) for at holde Papiret under Vandet. Naar det varme Vand har virket i nogen Tid, fjerner jeg med en Pensel de Spor af Lim eller Klistet,

¹⁾ Catalogue de la Bibliothèque de M. L****. Paris 1847, S. VI og 356.

som endnu findes paa Ryggen; derved skilles Arkene ganske fra hverandre, og saa lader jeg det Hele staae, indtil Vandet er blevet koldt — det har efterhaanden antaget en Farve omtrent som Thee, hvori der flyder Smaadele af Snavs eller hvad det er. Nu optager jeg forsigtigt hvert enkelt Blad, udbreder det paa et Underlag af fast Papir og vasker det omhyggeligt med koldt Vand ved Hjelp af en blød Svamp; jeg gnider naturligviis stærkest paa de meest snavsede Steder, og det gamle Papir kan taale meget mere af denne Behandling, end Du maaskee vil troe. Naar Bladet er blevet reent, eller naar jeg ikke tør bearbejde det videre, lægger jeg det mellem Træpapir, og naar hele Lægget er behandlet paa denne Maade, presser jeg det ved Hjelp af et Par gamle Folianter — jeg veed ikke, om en kunstigere Presse kunde gjøre mere Nytte, men jeg troer det ikke. Efter nogle Timers Forløb, eller ogsaa den næste Dag, seer jeg de halvtørrede Blade efter, vasker et og andet af dem grundigere med Svampen, lægger nyt Træpapir imellem dem og lader dem tørre heelt. — Der vil endnu være adskillige Spor tilbage af de tidligere Læseres Fingre; nogle af dem ville forsvinde, naar de gnides godt med en Tot Bomuld vædet i Benzin, men nogle ere særdeles haardnakkede. En enkelt Gang har jeg indgnedet de meget snavsede Rande af nogle Blade med en Gelee kogt af Marseille-Sæbe, der siden blev vasket af med Vand; men Virkningen var ikke saa betydelig, som jeg havde ventet. Stundom har jeg vædet saadanne Blade med Ammoniakvand (Salmiakspiritus), skyllet dem med Spiritus Vini og derefter ladet dem ligge en kort Tid i Vand; Virkningen heraf har jeg været ganske vel fornøiet med. — *Fedtpletter* smøres ind med en Grød af Bolus og Benzin; man indsmører begge Sider af Bladet, lægger dette mellem Træpapir under en Brevpresse og lader Benzinens langsomt fordampe; naar man bagefter skraber og børster Bolus'en af, vil Fedtpletten for største Delen være forsvunden, og den vil vistnok heelt gaae bort ved en Gjentakelse af denne Behandling. — En eneste Gang har jeg havt at gjøre med en Plet, der efter min Mening hidrørte fra *Vox*. Denne Plet bestrøg jeg med Æther; jeg troer ogsaa nok, at jeg fik Voxet bort, men Stedet vedblev at have en temmelig mørk Farve. For en Sikkerheds Skyld maa jeg tilføie, at baade Benzin og Æther ere brandfarlige Vædsker, og at man vist kun bør anvende dem ved Dagens Lys. — *Blækklatter* pleier jeg at behandle paa følgende Maade: jeg lægger Bladet paa en Glasplade og pensler Blækklatten med en Opløsning af Syresalt, som jeg holder varm i en lille Porcelainsskaal over Spirituslampen; med denne Pensling bliver jeg ved, indtil Klatten er forsvunden, eller indtil jeg ingen videre Virkning sporer; saa lægger jeg Bladet i koldt Vand, som jeg skifter adskillige Gange, indtil jeg tænker, at alt Syresaltet er udvasket, hvorefter jeg tørrer Bladet mellem Træpapir. Naar Syresaltet ikke virker tilstrækkeligt, kan man anvende fortyndet Saltsyre; visse Slags Blæk ere nemlig overmaade holdbare, og nogle Spor vil der ofte blive tilbage; men jeg vil hellere finde mig heri, end jeg vil forsøge yderligere Midler. — Endelig ere Bladene saa rene, som jeg kan gjøre dem; saa lader jeg en dygtig Bogbinder

planere dem, og naar han har gjort sit Arbeide, kan jeg neppe gjenkjende de gamle Laser, som for saa og saa lang Tid siden voldte mig alt det Bryderi.

Var den gamle Bog allerede planeret, har jeg ikke turdet lægge den i kogende Vand; thi jeg vilde da opløse noget af Limen i Papiret og dog neppe faae det altsammen opløst, og saa tænkte jeg, at man ikke kunde lade Bogen planere igjen. Denne Frygt var dog maaskee ugrundet; thi nylig har en Bogbinder sagt mig, at saadanne Blade godt kunne planeres, naar man anvender Forsigtighed og ikke presser dem, men spreder dem til Tørring. Nu veed jeg det til en anden Gang; men hidtil har jeg i saadanne Tilfælde kun brugt Svampen og koldt Vand til den egentlige Vaskning. Fedtpletter og Blækklatte behandles paa den før beskrevne Maade. For at gjengive Papiret noget af den Fasthed, som jeg har frataget det ved Vask og Gnidning, pleier jeg at fugte det med en Alunopløsning ved Hjælp af en lille Svamp; jeg er ganske vel fornøiet med Virkningen heraf, og jeg har i alt Fald ikke vidst at gjøre det bedre.

Jeg veed meget godt, at jeg ikke er nogen Mester i den ædle Kunst, som jeg her forsøger at indvie Dig i; men jeg haaber endnu at gjøre mange Forsøg og Erfaringer, der kunne blive nyttige saavel for mig selv, som for mine gode Venner. Dem vil jeg nemlig altid efter Evne hjælpe med Raad, men ikke med Daad: ødelægger jeg en Bog for mig selv, saa er Skaden min egen, og jeg bliver maaskee klog deraf; men ødelagde jeg en Bog for Dig, fik jeg det ventelig længe at høre, og det vil jeg ikke udsætte mig for. Desuden vil Du let forstaae, at et større Arbeide af denne Art kræver megen Tid, og deraf har jeg ikke mere, end jeg selv bruger. Derimod har Du, som enhver anden, der arbeider med sit Hoved, nogle Timer, i hvilke Du ikke er oplagt til din sædvanlige Gjærning, medens noget Haandarbeide kunde være baade nyttigt og behageligt. Skulde man staae den hele Dag og vaske gamle Bøger, blev man naturligviis træt ligesom en anden Vaskerkone; men naar man kun engang imellem kan anvende nogen Tid derpaa, bliver dette Arbeide tværtimod en Adspredelse: man er i Virksomhed, og man maa bestandig være opmærksom paa det, man har i Hænderne, saa at man slet ikke har Leilighed til at kjede sig. Og da man ved denne Beskjæftigelse kommer til at see Bøgerne fra et heelt andet Synspunkt, end naar man læser dem — man seer dem jo ret egentlig efter i Sømmene —, kan man maaskee komme til at gjøre en eller anden lille Iagttagelse, som man vanskelig eller slet ikke kunde gjøre i Studerekammeret, og som dog mulig kan være til Nytte for Bibliographien.

Du veed saa godt som jeg, at af HOLBERGS *Peder Paars* udkom de tre første Bøger enkeltviis efter hinanden; de bleve strax eftertrykte, og da Hovedudgaven af 1720 bragte den fjerde Bog, blev ogsaa denne eftertrykt. Af disse uretmæssige Oplag er der sikkert solgt mangfoldige Exemplarer, og naar et Tryk var udsolgt, blev der snart besørget et nyt. Jeg har tidligere troet, at naar en Mand købte en saadan *Peder Paars*, fik han fire Piecer i de Tryk, som Boghandleren netop havde, og jeg blev bestyrket i

denne Tro ved at see et Exemplar, hvis tre første Bøger stemte med Beskrivelsen af det, som kaldes det tredie Eftertryk¹⁾, medens fjerde Bog var af et andet Tryk. Det forholder sig alligevel ikke ganske saaledes. J. J. A. Worsaae forærede engang P. G. Thorsen et Exemplar af det tredie Eftertryk, og det kom siden i mine Hænder; da jeg nu skilte det ad for at pynte lidt paa det, saae jeg, at Titelbladet til tredie Bog er det ottende Blad af Arket F i anden Bog, og disse to Bøger ere saaledes virkelig trykte sammen. Jeg lagde ogsaa Mærke til, at *Fortalen til Indbyggerne i de Nye Boder* og *Just Justesens Fortale* vare indsatte efter Titelbladet til anden Bog; det Samme har jeg seet før, og Bogbinderen har formodentlig indklæbet dem der, fordi disse to Blade ere signerede a og a 2, medens første Ark i anden Bog er signeret B; deres Plads er imidlertid foran første Bog, og Titelbladet til anden Bog er det første Blad af Arket B. — Sligt vil man ikke let kunne see, naar man har et indbundet Exemplar for sig, eller rettere sagt, man vil neppe tænke paa at søge efter et saadant Forhold. Af det tredie Eftertryk skal der ogsaa findes Exemplarer, i hvilke Fortalerne til første Bog ere indsatte efter Titelbladet til tredie Bog. Jeg seer da ikke rettere, end at de tre Bøger oprindelig høre sammen og ere udleverede samlede, være sig til Bogbinderen eller til Kjøberen; men hvoraf kommer det, at de to Blade med *Vers gjorte mod dette Poema* ere trykte baade bag i tredie Bog (Bl. F 3 og F 4) og foran i fjerde Bog (Bl. A 2 og A 3)? Havde denne sidste maaskee en vis Selvstændighed?

For mange Aar siden forærede en Mand mig HERMAN WEIGERES *Rævebog*, Udgaven af 1656, desværre et saare maadeligt Exemplar, baade forskaaret og defect; som det var, kunde jeg ikke bruge det, men jeg gjemte det dog i Haab om, at det alligevel kunde komme til Nytte. Jeg fik da ogsaa senere et Exemplar, som jeg i det hele kunde være tjent med, naar det blev ordentligt vasket, og et Par stærkt beskadigede Blade kunde jeg netop bøde paa ved Hjælp af det gamle Exemplar. Som bekjendt har Titelbladet i denne Bog en Ramme i Træsnit med mange Figurer, og af den var der forneden afrevet et Stykke; jeg maatte derfor lade Titelbladet opklæbe og vilde saa facsimilere det, der manglede. Herved havde jeg strax et lille Uheld: Papiret, hvorpaa det skulde opklæbes, havde jeg med Kaffe farvet saaledes, at det ganske godt svarede til det gamle Papir; men ved Opklæbningen gik, som det synes, Farven tildeels af, og da jeg fik Titelbladet tilbage fra Bogbinderen, var Forskjellen mellem det gamle og det nye Papir meget iøinefaldende; dette maatte jeg imidlertid finde mig i, da jeg frygtede, at der skulde komme mørke Rande eller smaa Folder, hvis jeg prøvede paa at farve Papiret igjen — jeg kunde jo alligevel ikke tænke paa at udføre Facsimilet saaledes, at Nogen skuffedes deraf. Jeg vilde altsaa begynde at tegne; men nu træffer det sig saaledes, at i de to Exemplarer, som det store kongelige Bibliothek har af Bogen, er den nederste Rand af Titelbilledet taget bort ved Beskjæringen: de kunde altsaa ikke hjælpe mig, og Udgaven af 1555 kunde jeg slet ikke bruge; thi vel have Træsnittene i de to Udgaver Tegning tilfælles, men de ere udførte

¹⁾ *Chr. Bruun*, Ludvig Holbergs Peder Paars. Kbh. 1862, S. 11—13.

saaledes, at der er stor Forskjel i Enkelthederne. I denne Forlegenhed tyede jeg til de tydske Tryk, som Bibliotheket eier, og jeg fandt, hvad jeg søgte, i den Udgave, som Ludvig Dietz i Rostock har trykt 1549, og som antages at være Originalen til den danske Rævebog: Figurerne heri stemme saa nøie overeens med dem i den danske Udgave af 1656, at jeg kunde tegne det manglende Stykke af Titelbladet efter det i den tydske Udgave. Det synes altsaa, som om Peter Hake og Christian Eckhorst, da de besluttede at oplægge Rævebogen paany, have erhvervet netop det Sæt af Træstokke, som er benyttet af Dietz. Rigtignok have Stokkene lidt meget i de hundrede Aar, og et Par af dem er blevet heelt borte; men i Virkeligheden ere Træsnittene bedre end i den danske Udgave af 1555. Dette gjelder dog kun om de større Billeder, de egentlige Illustrationer til Digtet; de smaa Figurer derimod, som ere anvendte i Capitlernes Udlægning, de ere i Udgaven af 1656 meget ringere, de ligne kun lidt Dietz's Figurer og ere vistnok skaarne langt senere, paa en Tid, da Træsnettets Kunst allerede var i Forfald. — Naturligviis kunde man nok bemærke dette uden møisommeligt at eftertegne et større eller mindre Stykke; men naar man ikke havde en særegen Anledning, vilde man vel ikke falde paa at foretage denne Sammenligning; jeg veed da heller ikke, at Nogen før har gjort det.

Hvad man kan iagttage under denne Syslen med Bøgernes Ydre, kan selvfølgelig i det høieste give Oplysninger med Hensyn til det, som man maaskee kunde kalde Bøgernes udvortes Historie. Dreier det sig nu om en Bog, som har Betydning i Litteraturen, har imidlertid ogsaa en Iagttagelse af denne Art sin Værdi, om ikke for Litterærhistorikeren, saa dog for Bibliographen, og da man faaer den i Tilgift, kan man sagtens tage den med; men Du skal ikke rive dine gamle Bøger itu for at finde Hemmeligheder imellem Bladene, thi det kan visselig ikke betale sig. Mange, ja vel de fleste af vore Landsmænd ville mulig mene, at det Arbeide, hvorom jeg her har skrevet, overhovedet ikke kan betale sig; men jeg troer, at det stiller sig anderledes for den egentlige Bogelsker. Han holder af smukke Bøger, og et jomfrueligt Exemplar af en gammel Bog, som efter hans Plan bør findes i hans Samling, er for ham en Skat; men naar Talen er om gamle danske Bøger, hvor ofte finder man da saadanne Exemplarer? Er Bogen selv i god Stand, saa er Bindet mere eller mindre daarligt, og som oftest kan hverken det Ene eller det Andet tilfredsstillende en kræsen Smag. Jeg tænker mig, at det f. Ex. i England og Frankrig forholder sig heelt anderledes. I disse Lande har der altid været mange Bogelskere, og talrige Bøger ere der i lang Tid overleverede fra den ene kjærlige Haand til den anden; men hos os har der aldrig været mange Bogelskere. Den gamle Bog, som jeg faaer fat paa, har maaskee oprindeligt tilhørt en Saadan, som da har sørget godt for den; men saa er den kommen i Hænderne paa Folk, som slet ikke have værnet om den. Den glædede adskillige Læsere, som spiste, medens de læste, som spyttede paa deres snavsede Fingre, naar de skulde vende Bladene, som lagde Æseløren i den, som tørrede Blomster

i den, som kort sagt holdt saa meget af den, at de næsten ødelagde den; og det er ikke de ringeste Bøger, som det er gaaet saaledes. Endelig kommer Bogen efter alle disse Gjenvordigheder paany i en Bogelskers Hænder; han har ventet længe paa den, han kan ikke vente, indtil der viser sig et smukt Exemplar — og han har muligviis ikke Raad til at betale det, hvis det skulde vise sig. Han tænker da som saa: »Denne fattige Bog har mange Gange skiftet Herre; maaskee ere mange smukke Tanker kaldte tillive netop ved den, og dog har Ingen været god imod den, heller ikke de, som havde meest Nytte af den; var det gaaet længe saaledes, havde den neppe været til at redde, men nu vil jeg see, hvad jeg kan gjøre for den.« Saa vasker han den og lader Bogbinderen klæde den paa; den faaer aldrig igjen sit jomfruelige Udseende, den beholder altid nogle Mærker af de litte Mishandlinger; men den kan dog see anstændig ud, den kan leve længe og kan endnu glæde Mange, maaskee endog Folk, der neppe vilde have rørt ved den, hvis de havde truffet den i dens Fornedrelse. Saadanne Tanker ere tidt løbne rundt i mit Hoved, naar jeg stod og vaskede en gammel Bog, og det har været mig en stor Tilfredsstillelse, naar jeg saae nogen Frugt af mit Arbeide, naar jeg saae, at jeg virkelig kunde gjøre noget for Bogen. Jeg synes, at jeg paa den Maade kommer i et særegent Forhold til den, og jeg haaber, at de, som i sin Tid erhverve mine Bøger, ville lade mit Ex-Libris blive paa sin Plads; thi jeg har dog gjort noget mere for disse Stakler end laane dem Huus, da de kom til mig: jeg har — ja undskyld mit høitidelige Ansigt! — jeg har løskjøbt dem fra Slaveri blandt de Vantroer og fra en sørgelig Død.

CARL ELBERLING

EFTERSKRIFT. Jeg omtalte i mit sidste Brev, at Forgyldningen paa det Maioli-Bind, der tilhører det store kongelige Bibliothek, ikke seer ud som almindelig Haandforgyldning, men mere ligner den saakaldte Stift- eller Tegneforgyldning, og saaledes maatte da denne Teknik, som man ellers meente at være temmelig ny, i Virkeligheden være meget gammel, men i lang Tid glemt. Det interesserede mig derfor meget, da jeg nylig i *Monatschrift für Buchbinderei* (II. Bd. 1891, S. 117) læste om et Venetiansk Bind, som er forgyldt dels med Buer, dels med Stiften, og om et Koranbind, hvis meget smukke Prydelser ogsaa ere udførte med Stiften, men uden Guld. Forfatteren, som skriver om disse Bind, drager af sine Iagttagelser den Slutning, at Stiftforgyldningen er opfundet i Østerland før Aar 1500.

C. E.